

INTERNATIONELLA
HANDELSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Individens rätt till en rättvis rättegång inom skälig tid

Artikel 6.1 Europakonventionen om mänskliga fri och rättigheter
ur ett svenskt perspektiv

Kandidatuppsats i affärsjuridik (konstitutionell rätt)

Författare: Shada Abdula

Handledare: Anna sellin

Framläggningsdatum 2010-05-18

Jönköping Maj 2010

Kandidatuppsats inom konstitutionellrätt

Titel:	Individens rätt till rättvis rättegång inom skälig tid, - Artikel 6.1 Europakonventionen om mänskliga fri- och rättigheter ur ett svenskt perspektiv
Författare:	Shada Abdula
Handledare:	Anna Sellin
Datum:	2010-05-18
Ämnesord	Europakonventionen. Skälig tid. Domstolsprövning. Mänskliga rättigheter. Grundläggande fri- och rättigheter. Artikel 6 EMRK. Konventionsbrott. Läkning. En reformerad grundlag. Förtursförklaring i domstol. 2 kap. regeringsformen.

Sammanfattning

Individens rätt till rättvis rättegång inom skälig tid har sedan 1951 funnits i Europakonventionens mänskliga fri- och rättigheter, EMRK, för att försäkra individen om den grundläggande rätten. Rättsläget ser ut som sådant att Sverige inte alltid lyckas uppfylla konventionens innehåll, då flera mål varje år förenas med oskäligt långa väntetider mellan förundersökning till slutdom.

Uppsatsens syfte är att utreda hur svenska domstolar beaktar artikel 6.1 EMRK, varför rätten till rättvis rättegång inte har fått grundlagsstatus hittills i Sverige samt i vilken utsträckning de rättigheter i artikel 6.1 EMRK återfinns i svensk rätt. Syftet är även att besvara varför grundlagsreformen kan ha en positiv inverkan på rättsläget.

EMRK inkorporerades i svensk rätt 1995, då uppkom en diskussion om den nya lagens rättsliga status, men det avgjordes snabbt att lagen inte skulle få grundlagskydd. Ett starkt argument bakom beslutet var att det i sådana fall skulle innebära dubbelreglering på ett antal rättigheter som redan stadgades i regeringsformen. Författaren tror att rätten till rättegång inom skälig tid föll bort som en följd av regeringens argument, vilket idag orsakar ett antal konventionsbrott i Sverige. Staten är skyldig att gottgöra för konventionsbrotten enligt artikel 13 EMRK, genom att vidta åtgärder som en följd av brottet. Genom tiden har ett antal åtgärder uppkommit genom praxis, som ett komplement till lag för att gottgöra för de brott som begås på området. Utöver de kompensationsalternativ som diskuteras i uppsatsen finns lagen om förtursförklaring i domstol, där tanken är att mål som har dröjt oskäligt länge ska kunna förtursförklaras av domstol, detta för att gottgöra för förseningen innan det är för sent. Tillämpning av det alternativet skulle då leda till att ingen kompensation behöver utgå, då det i slutändan inte blir tal om ett konventionsbrott.

Propositionen ”En reformerad grundlag” är planerad att träda ikraft 2011, ifall förslaget röstas igenom för en andra gång. Däri stadgas bland mycket annat rätten till rättvis rättegång inom skälig tid. En reformering är enligt författaren en långsiktig lösning på problemet. Reformeringen kan resultera i minskning av antalet brott, vilket skulle innebära färre skadeståndsanspråk mot staten. Den planerade reformeringen är därmed enligt författaren nödvändig för att värna om medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter, vilket borde vara en självklarhet för en demokratisk rättsstat som Sverige.

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Syfte.....	1
1.3	Avgränsning	2
1.4	Metod och material.....	2
1.5	Disposition.....	2
1.6	Definitioner	3
1.6.1	Folkrätt.....	3
1.6.2	Monistiskt synsätt	3
1.6.3	Dualistiskt synsätt	3
1.6.4	Inkorporering.....	3
2	Regeringsformen och Europakonventionen	4
2.1	Mänskliga rättigheter i regeringsformen	4
2.2	Europakonventionens status i svensk rätt.....	5
2.3	Artikel 13 Europakonventionen i svensk rätt	6
2.4	Reformering av regeringsformen.....	6
2.5	Analys	7
3	Europakonventionen om mänskliga rättigheter.....	9
3.1	Rätten till en rättvis rättegång och inom skälig tid	9
3.1.1	Rätt till rättvis rättegång	9
3.1.2	Rätt till rättegång inom skälig tid	10
3.1.3	Begreppet "skälig tid"	10
3.1.4	Tumregler	11
3.2	Analys	12
4	Rättsläget.....	13
4.1	Rättsfall på området	13
4.1.1	T 17442-00	13
4.1.2	NJA 2003 s. 217	14
4.1.3	NJA 2005 s.462	15
4.2	Analys	15
5	Konsekvenser av Sveriges konventionsbrott	17
5.1	Individ konsekvenser.....	17
5.2	Konsekvenser på rättssäkerheten och tillförlitligheten.....	18
5.3	Ekonomiska konsekvenser.....	19
5.4	Analys	19
6	Förbättringsåtgärder från statsmaktens och domstolsväsendets sida	21
6.1	Läkning.....	21
6.1.1	Avvisa åklagarens talan i sin helhet.....	21
6.1.2	Ogilla åtalet.....	21
6.1.3	Mildare dom	22
6.1.4	Skadestånd.....	22
6.2	Förtursförklaring i domstol.....	23
6.3	En reformerad regeringsform	24

6.4	Analys	24
6.4.1	Kompensation för konventionsbrott	24
6.4.2	Skadestånd.....	25
6.4.3	Åtgärder för konventionsbrott	25
7	Slutsats	27
	Referenslista	29

Förkortningslista

BrB	Brottsbalken
EMRK	1950 års Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna
EU-domstolen	Europeiska unionens domstol
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
kap.	Kapitel
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
RF	Regeringsformen
SOU	Statens offentliga utredningar
st.	Stycke
TR	Tingsrätten

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Europakonventionens mänskliga rättigheter, EMRK, antogs redan 1948 av FN och har sedan länge legat till grund för ett gemensamt mål för medlemsstaterna att uppnå en hög standard för individens grundläggande fri- och rättigheter. Därmed var det europarådets syfte att medlemsstaterna skulle vara delaktiga i utvecklingen av rättigheterna, samt att varje medlemsstat skulle vara skyldig att fullfölja artiklarnas innehåll.¹

En viktig artikel i denna konvention är artikel 6,² som syftar till att ge individen den grundläggande rättigheten till en rättvis rättegång samt rättegång inom skälig tid. Begreppet skälig tid har ingen tydlig definition men detta syftar till att rättegången skall hållas tätt inpå brottet eller att handläggningen av målet sker inom en rimlig tidsperiod.

Sverige har sedan länge kritiserats för att inte ha lyckats uppnå målet med att föra rättegång inom skälig tid. Trots att problemet inte berör majoriteten av domar, är det fortfarande ett stort problem att det förekommer domar där dessa rättigheter förbises. I och med förseningen kan det ibland handla om konventionsbrott som staten är skyldig att åtgärda enligt artikel 13 EMRK. Det finns delade åsikter om vad som skulle kunna klassificeras som en korrekt åtgärd för brottet.³ Med detta som grund har Sverige planerat att ta in stadgandet från artikel 6.1 i Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna, EMRK, i våra grundlagar genom ett tillägg⁴ i regeringsformen⁵, RF, 2 kap. 11 §⁶. Denna ändringsplanerade ikraftträdande är 2011. Tillägget anses lösa detta problem då grundlagarna inte får förbises och måste följas, därmed lyckas Sverige följa denna ståndpunkt som stadgas i artikel 6.1 EMRK genom RF 2 kap. 11 §.

1.2 Syfte

Uppsatsens syfte är att utreda rättsläget angående rätten till rättvis rättegång inom skälig tid, samt problematiken med att rättigheten i artikel 6.1 inte beaktas och efterföljs alla gånger av Sverige, se bilaga 1. Behandlingen de grundläggande mänskliga rättigheterna i Sverige sker i ljuset av artikel 6.1, Europakonventionens mänskliga fri- och rättigheter.

I uppsatsen uppkommer även ett antal frågor som besvaras i uppsatsen; Hur domstolarna tolkar artikel 6.1 EMRK. Varför rätten till rättvis rättegång och inom skälig tid inte fått grundlagsstatus i Sverige hittills samt i vilken utsträckning liknande rättigheter återfinns i svensk lag idag. Senare behandlas metod som de svenska domstolarna tillämpar för att åtgärda Sveriges konventionsbrott. Syftet är även att besvara varför ” en reforme-

---

¹ Lag 1994:1219 ”Europakonventionen om mänskliga fri- och rättigheter”, artikel 1.

² Lag 1994:1219.

³ Lundkvist Peter, ”Juridisk Tidskrift” Årgång 13 2001-02 nr. 3, s. 699.

⁴ Prop. 2009/10:80 ”En reformerad grundlag”.

⁵ Lag 1974:152 ”Regeringsformen”.

⁶ 1976:871 ”1 kap. Statsskicketts grunder”.

rad grundlag” kan vara positiv för Sverige, angående rätt om rättvis rättegång inom skälig tid.

1.3 Avgränsning

Uppsatsen avgränsas till Europakonventionens artikel 6 om punkterna om rätt till en rättvis rättegång samt inom skälig tid 6.1 EMRK, då behandling av resterande artiklar i konventionen skulle resultera i en för omfattande uppsats. Satsningen ”En reformerad grundlag” avgränsas till punkten som berör rätten till en rättvis rättegång och inom skälig tid, resterande reformerings förslag i satsningen utelämnas, då behandling av hela reformeringen skulle även här bli för omfattande för uppsatsens innehåll. Internt administrativa åtgärder inom myndigheter samt domstolar såsom ”En modernare rättegång”, EMR, behandlas ej, då det inte anses relevant för uppsatsens innehåll. Avgränsning sker även till ett svenskt perspektiv, därmed utelämnas en komparativ jämförelse mellan olika stater och dess rättsläge.

1.4 Metod och material

I denna uppsats används rättskällor enligt en hierarkiordning som innebär att rättsregler står överst och har högst rättskällevärde, detta följs sedan av förarbeten, rättspraxis samt i sista hand doktrin. I denna uppsats behandlas rättsregler i form av regeringsformen, lag om Europakonventionen om grundläggande fri- och rättigheter samt lag om förtursförklaring i domstol. Förarbeten i form av propositionen till regeringsformen, lag om inkorporeringen av EMRK i svensk lag samt propositionen till den planerade grundlagsreformen och även till lag om förtur i domstol. Vidare har statens offentliga utredningar använts till lag om inkorporering av EMRK i svensk rätt samt till lagen om förtursförklaring i domstol och även till ”*En reformerad grundlag*” .

Rättspraxis från europadomstolen har använts löpande, då målen har varit aktuella för uppsatsens behandlingsområde, vidare behandlas rättsfall från flertalet domstolsinstanser i Sverige, eftersom flera av de rättsföljder som diskuteras i uppsatsen har uppkommit genom rättspraxis och därmed tillämpats utan lagstöd. Sist används doktrin som en infallsvinkel, där en bild av lagens praktiska tillämpning ges.

1.5 Disposition

Kapitel 2 behandlar de svenska grundlagarna som är stadgas i RF. Vidare beskrivs Europakonventionens artikel 6, angående rätten till en rättvis rättegång och inom skälig tid i kapitel 3.

Efter de bakgrundsbeskrivningar som tas upp i kapitel 2-3, undersöks rättsläget i kapitel 4, där kapitlet agerar i rollen som en mötesplats för de tidigare kapitlen. Som en naturlig övergång efter behandling av rättsläget och konstaterande av problemet som beskrivs i syftet tas konsekvenserna upp i kapitel 5 och även ett konstaterande att Sverige begår konventionsbrott. I kapitel 6 belyses de åtgärder som Sverige har vidtagit som följd av konventionsbrottet och de tidigare beskrivna problemen i kapitel 4.

Kapitel 7 innehåller författarens slutsats utifrån uppsatsens innehåll och bygger på information som berörs i kapitel 2-6, samt deras tillhörande delanalyser, därmed tilläggs inget nytt i slutsatsen som inte berörs tidigare.

Med undantag av kapitel 7 innehåller kapitlen en avslutande delanalys, där författaren analyserar och diskuterar, där uttrycks även egna åsikter.

1.6 Definitioner

För ökad förståelse av författarens användande av olika återkommande begrepp i uppsatsen finns nedanstående begrepp definierade, därmed väljer författaren att använda begreppen utifrån den betydelsen de har nedan.

1.6.1 Folkrätt

Folkrätten handlar om staternas rättigheter samt skyldigheter. Staterna är folkrättens översta organ och lagstiftare.⁷ Staterna har befogenhet att ingå folkrättsliga traktat, vilket Sverige har gjort ett antal gånger ibland annat EMRK.⁸

1.6.2 Monistiskt synsätt

Det monistiska synsättet innebär att den internationella rätten utgör en del av den nationella rätten redan vid regeringens ratificering. Vilket innebär att det internationella avtalet behandlas samt beaktas som om den hade ingått i den egna statens nationella lagstiftning, detta gör även att avtalets innehåll kan åberopas av statens myndigheter samt domstolar och även dess medborgare.

1.6.3 Dualistiskt synsätt

Det dualistiska synsättet innebär att staten ser den internationella rätten och den nationella rätten som två separata enheter. Den internationella rätten kan åberopas av statens medborgare samt myndigheter endast efter ett införlivande av bestämmelserna i den nationella rätten på ett korrekt sätt. Dock blir staten fortfarande folkrättsligt bunden av avtalet trots avsaknad av införlivande, detta gäller dock endast lagstiftaren och inte övriga myndigheter eller medborgare.⁹

1.6.4 Inkorporering

Inkorporering är ett sätt att ta in bestämmelser till svenska lagar, man införlivar, till följd av Sveriges dualistiska syn behövs inkorporering även känd som införlivning av lagarna på EU- nivå för att lagen ska kunna åberopas av myndigheter och medborgare, dock gäller lagen för staten redan innan inkorporeringen.

---

⁷ Linderfalk Ulf, "Folkrätten i ett nötskal", Studentlitteratur Lund 2006, s. 23.

⁸ Linderfalk Ulf "Folkrätten i ett nötskal", s.25.

⁹ Warnling – Nerep Wiweka, "Statsrättens grunder", Nordstedts Juridik AB Stockholm 2007, s. 145.

2 Regeringsformen och Europakonventionen

Regeringsformen som vi idag känner till trädde ikraft 1975¹⁰ och än idag är upplägget detsamma, dock ett med antal uppdateringar. Innehållet i den dåvarande regeringsformen är begränsad till de grundläggande rättigheterna för individen gällande, förbud mot rättegång för redan prövat mål samt rätt till prövning vid en högre instans om den dömd inte är nöjd med en tidigare dom.¹¹ Europakonventionen gällande mänskliga rättigheter är omnämnd i propositionen till 1975:s RF, där står det uttryckligen att hänsyn tas till artiklarnas innehåll, mycket i RF tillkom även med konventionsartiklarna som inspirationskälla,¹² dock inte allt vilket resulterade att reglering på vissa områden uteblev i RF. Lagstiftaren var medveten om att konventionen inte har införlivats i svensk rätt i sin helhet utan finns i en begränsad omfattning,¹³ detta till skillnad till den stora omfattningen som återfinns i många andra staters författningar.¹⁴ I RF 2 kap. 9 § stadgas medborgarens rätt till domstolsprövning, dock är den inte lika tydlig som artikel 6.1 EMRK där det uttryckligen står att rättegången ska vara rättvis och även att den ska ske inom skälig tid.

2.1 Mänskliga rättigheter i regeringsformen

Artikel 1 EMRK stadgar;

*De höga fördragsslutande parterna skall garantera var och en, som befinner sig under deras jurisdiktion, de fri- och rättigheter som anges i avdelning I i denna konvention.*¹⁵

Det ligger på medlemsstaterna att rättigheterna i EMRK respekteras och att varje medborgare får de grundläggande fri- och rättigheter som varje individ har rätt till enligt EMRK. Konventionen ger även ansvaret till den enskilda staten vid felbehandling och missbedömningar av staten mot medborgarna att skapa verktyg som kompenserar och läker felet, detta framgår av konventionens artikel 13¹⁶, där effektiva rättsmedel krävs på nationell nivå för att uppfylla konventionens syfte.

Författningsutredningen som har yttrat sig i propositionen¹⁷ ansåg att krav på rättvis samt likformig behandling av medborgare borde komma till uttryck även i senare re-

---

¹⁰ Lag 1974:152.

¹¹ Prop. 1973:90, ”Kungl. Maj: tsproposition med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m.m.” s.95.

¹² Prop. 1993/94:117, ”Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor”, s. 65.

¹³ Prop. 1973:90, s.129.

¹⁴ I de stater som använder sig av det monistiska synsättet blev EMRK en del av deras interna rätt, så som Frankrike, Holland och Belgien däremot Tyskland och Danmark som har ett dualistiskt synsätt har inkorporerat EMRK i deras interna rätt, de ovannämnda staterna har införlivat EMRK innan Sverige. Se prop. 1993/94:117, s. 33.

¹⁵ Lag 1994:1219, Artikel 1.

¹⁶ Lag 1994:1219.

¹⁷ Prop. 1973:90.

formeringar då detta idag kan gå hand i hand med Europakonventionens artikel 6.1, detta var då omnämnd redan i prop. 1973. Idag innehåller RF 2 kap.¹⁸ de mänskliga rättigheter som Sverige har valt att ge grundlagsskydd för. Portalparagraferna innehåller grundläggande skydd för de rättigheter som anses vara nödvändiga i en rättsstat som Sverige, yttrandefrihet, tryckfrihet etc. RF 2 kap. 9 §¹⁹ innehåller rättigheter i form av rätt till domstolsprövning utan oskäligen dröjsmål. Jämfört med Europakonventionens artikel 6.1 är 9 § generellt lagd, vilket ger utredningen till skäl att föreslå en mer precis lag i samma kapitel,²⁰ som är tänkt att bli en spegelbild av artikel 6.1 EMRK. RF 2 kap. 11 § speglar redan Europakonventionens stadgade rättigheter och därför är det planerat av regeringen att göra tillägg i samma § för att ge innehållet i artikel 6.1 EMRK tydligt grundlagsskydd.

2.2 Europakonventionens status i svensk rätt

För att EMRK skall gälla som inomstatlig rätt måste bestämmelsen införlivas i de svenska lagarna då Sverige har en dualistisk syn²¹ inom folkrätten. Sveriges ratificering av EMRK år 1952 innebar att staten ingick en skriftligt traktat, där endast staten och inte dess myndigheter eller medborgare blir bundna av traktatets innehåll.²²

Den tillhörande propositionen till inkorporeringen tar inte upp hierarkifrågan i något längre hänseende utan konstaterar att konventionens innehåll inte står i strid med våra befintliga lagar och kommer inte heller leda till en demokraturubbing i landet och regeringen ser därför inget problem med ratificeringen.²³ Som resultat av vårt dualistiska synsätt införlivades EMRK i svensk nationell rätt 1995, dock genom vanlig lag och inte i en grundlag, vilket hade fallit sig med naturligt bland de redan existerande rättigheterna.²⁴

Regeringen såg inkorporeringen av EMRK med grundlagsstatus som en dubbelreglering på ett antal områden, då stor del av rättigheterna som fanns i RF redan hade EMRK som inspirationskälla.²⁵ Inkorporering av rättigheterna i vanlig lag har lett till en svårighet att bedöma EMRK:s rättsliga ställning. Innan inkorporeringen av EMRK i svenskrätt 1995 tillsattes en kommitté, kallad Fri- och rättighetsutredningen för att utreda behovet av inkorporeringen av bestämmelserna. Utredningen bestod av en politisk grupp där alla enades om införlivning av EMRK i svensk rätt. Trots att kommittén såg behovet av införlivning ansåg den att domstolarna inte nödvändigtvis hade det primära ansvaret att

---

¹⁸ Lag 1976:871

¹⁹ Lag 1979:933 ” 2 kap. Grundläggande fri- och rättigheter”.

²⁰ Prop. 2009/10:80.

²¹ Danelius Hans, ”Mänskliga rättigheter i europeisk praxis”, Norstedts Juridik Stockholm 2007, s.33.

²² Linderfalk Ulf, ”Folkrätten i ett nötskal”, s. 26.

²³ 1993/94:117, ”Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor”, s. 36.

²⁴ Prop. 1993/94:117, ”Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor”, s. 65.

²⁵ Prop. 1993/94:117, ”Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor”, s. 65.

beakta konventionens innehåll och se till att den får stor genomslagskraft.²⁶ Ett införlivande av konventionen i grundlag avvisades av kommittén då detta ansågs vara en upprepning i lagen på vissa områden enligt lex posteriorprincipen²⁷ samt via RF 2 Kap. 3 § som ger EMRK ger en särskild betydelse.²⁸ Idag finns det stadgat i RF 2 kap. 3 § att inga föreskrifter eller bestämmelser får meddelas i strid med de åtaganden som Sverige har enligt EMRK.

2.3 Artikel 13 Europakonventionen i svensk rätt

Som följd av ett antal konventionsbrott där staten har åsidosatt individens rätt till rättvis rättegång inom skälig tid har Sverige satsat på att följa artikel 13 EMRK, genom att skapa goda förutsättningar för läkning av konventionsbrott. Läkning av konventionsbrott kan ske på olika sätt, men tanken med reformeringen och även den nytillkomna lagen om förtursförklaring i domstol²⁹; är att de ska fungera i förebyggande syfte så att inga åtgärder behövs vidtas i enlighet med artikel 13 EMRK. Utöver rättigheter som har tillkommit svensk rätt i form av lag om mänskliga fri- och rättigheter finns idag ett antal bestämmelser i lag om olika kompensationer som resultat av artikel 13 EMRK. Bland annat finns rätten till skadestånd i skadeståndslagen, SKL. Det finns även en bestämmelse i brottsbalken, BrB om rätten till en förmildrande dom vid oskälig försening av målet. Rätten till att få målet förtursförklarad av domstol, genom att den enskilde lämnar in en ansökan i domstol som sedan behandlar det specifika målet och bedömer huruvida den behöver förtursförklarad med bakgrund av den perioden som har gått från förundersökning fram till behandling av förtursansökan. Utöver de rättigheterna finns ett antal kompensationsalternativ som har tillkommit genom praxis, som idag fungerar som ett komplement till lag som inte alltid hänger med i den snabba utvecklingstakten.

2.4 Reformering av regeringsformen³⁰

Mot bakgrund av den nuvarande RF:s avsaknad på rättigheterna stadgade i artikel 6.1 EMRK har grundlagsutredningen lämnat ett betänkande³¹ med namnet ”En reformerad grundlag” till den nuvarande justitieministern Beatrice Ask. Betänkandet innehåller förslag till en rad förändringar i bland annat RF, i syfte om att stärka demokratin.³²

---

²⁶ SOU 1993:40 “*Inkorporering av Europakonventionen Delbetänkande av Fri- och rättighetskommittén*”, del B, s.126-127.

²⁷ Lex posterior innebär att yngre lag går före gammal, i det här fallet innebär det att EMRK kommer före alla lag som är äldre. Tanken med principen är att nu lag förväntas vara uppdaterad och utvecklad och därmed mer aktuell för tillämpning, prop. 1993/94:117 “*Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor*”, s. 38.

²⁸ SOU 1993:40, A, s. 25, 22.

²⁹ Prop. 2008/09:213 “*Förtursförklaring i domstol*”.

³⁰ Prop. 2009/10:80 *En reformerad grundlag*.

³¹ SOU 2008:125, *En reformerad grundlag*.

³² Justitiedepartementet, Pressmeddelande, 17 December 2008, s. 20.

Bland de föreslagna områdena återfinns innehållet i artikel 6 EMRK om rättvis rättegång och inom skälig tid. Enligt förslaget skall de ovannämnda punkter föras in i RF 2 kap 11 §. Paragrafens nuvarande lydelse är:

Domstol får icke inrättas för redan begången gärning och ej heller för viss tvist eller i övrigt för visst mål.

Förhandling vid domstol skall vara offentlig.

Tanken med utredningens förslag är att lägga till två bestämmelser som ger medborgaren ett grundlagsskydd i enlighet med de rättigheter som stadgas i artikel 6.1 EMRK. Utredningens förslag överensstämmer med regeringens och finns därför i oförändrat skick i propositionen till grundlagsändringen.³³ Enligt justitiekanslern borde fler stadganden från EMRK inkorporeras i svensk rätt, men regeringen har valt att begränsa sig i frågan.³⁴

Den föreslagna lydelsen av RF 2 kap. 11 § :

Domstol får inte inrättas för en redan begången gärning och inte heller för en viss tvist eller i övrigt för ett visst mål.

En rättegång ska genomföras rättvist och inom skälig tid. Förhandlingen vid domstol ska vara offentlig.³⁵

Med detta tillägg får rättigheten i artikel 6 EMRK ett grundlagsskydd, utöver tillägget är det några språkliga ändringar som är tänkta att genomföras.

2.5 Analys

Inledningsvis stadgar våra grundlagar grundläggande rättigheter som är viktiga att belysa samt att tilldela dessa grundlagsstatus i ett demokratiskt samhälle. Trots det innehåller inte lagen något som motsvarar innehållet i artikel 6.1 EMRK tydligt och klart, vilket har orsakat ett problem. Trots att mänskliga rättigheter konventionen har funnits sedan 1950, valde Sverige att inkorporera bestämmelsen år 1995. En ratificering av konventionen gjordes redan år 1952 men eftersom Sverige tillämpar ett dualistiskt synsätt krävs inkorporering för att innehållet av artikeln ska kunna åberopas av myndigheter och medborgare.³⁶ Utan inkorporering blir endast Sverige som stat bunden av traktat. Staten är på grund av den tidigare ratificeringen välbekant med innehållet i EMRK och därmed kunna respektera och ta hänsyn till innehållet.

Författaren tror att problemet har funnit innan 1995 då konventionen inkorporerades i svensk rätt, innan dess fanns det inget lagstöd för ett yrkande om kränkning av de specifika rättigheter som finns i artikel 6.1 EMRK. Vid inkorporeringen valde regeringen att

---

<http://www.regeringen.se/sb/d/11216/a/117747>.

³³ Prop 2009/10:80, s. 156.

³⁴ Prop 2009/10:80, s. 159.

³⁵ Prop 2009/10:85, s. 251.

³⁶ Se avsnitt 2.2.

inte uttala sig något vidare om den valda tidpunkten eller motivet bakom beslutet i något längre hänseende. Regeringen såg inte någon anledning eller hinder mot inkorporeringen då den inte stod i strid med våra svenska lagar.³⁷

Problemet med att individers rättighet till rättvis domstol inom skälig tid kränks är att det inte finns något tydligt lagstöd i svensk rätt för åsidosättandet. Regeringen har föreslagit att ge rättigheterna i konventionen grundlagsstöd avseende rätt till rättegång inom skälig tid, vilket ger domstolar och andra myndigheter klartecken på att området bör vara väl prioriterad. Jag tror att i och med reformeringens ikraftträdande kommer problematiken att minska, då tillägget i RF innebär ett förtydligande som kommer resultera i att uppmärksamma myndigheter om de rättigheter som hittills har kränkts ett antal gånger.

En reformerad grundlag angående tillägget i RF 2 kap. 11§ borde ha tillkommit redan vid första utformningen av regeringsformen år 1974. Men sedan dess har det skjutits upp och författaren anser att fokus har hamnat fel tidigare. Mest resurser har lagts ner på läkning och åtgärder av konventionsbrotten, istället för att uttala sig om problematiken i sig och arbeta i förebyggande syfte. Regeringen vill genomföra satsningen ”En reformerad grundlag” i förebyggande syfte, vilket enligt författarens mening borde ha tillkommit tidigare, vilket då hade bromsat problematiken.

Författaren tror att regeringen inte har uttalat sig särskilt mycket om problemet på grund av dess syn på Europakonventionen. En viktig tanke är även att konventionens innehåll inte bör ses som mål och riktlinjer för staterna att försöka nå upp till, utan mer som minimistandard för människor i Europa. Alla stater bör ha tillräckliga resurser till att lyckas hamna över konventionens bestämmelser. Konventionen genomsyrar demokrati och Sverige anses som en demokratisk rättsstat.

---

³⁷ Se avsnitt 2.2.

3 Europakonventionen om mänskliga rättigheter

Den Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter undertecknades i Rom 1950 och trädde ikraft redan 1953.³⁸ Europakonventionen kom som ett resultat av andra världskriget då mänskliga rättigheter hade kränkts och Europarådet ville skapa en säkerhet för de grundläggande rättigheterna. Medlemsstaterna har därmed det primära ansvaret att innehållet i konventionen respekteras samt beaktas enligt konventionsartikel 1.

Uppsatsen behandlar främst konventionens artikel 6 där rätten till en rättvis rättegång (fair hearing) samt kriteriet att det skall ske inom skälig tid stadgas. Artikel 6 i fråga omfattar ett stort område men det finns mål som faller utanför som skattemål och asylmål.

3.1 Rätten till en rättvis rättegång och inom skälig tid

*”6.1 Var och en skall, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till en **rättvis offentlig rättegång inom skälig tid**”³⁹ ...”*

Artikel 6 är generell och finns det rum för olika tolkningar om dess innebörd men kortfattat innebär det en rättvis rättegång där parterna skall få tillfälle att yttra sig i målet samt få framföra sin version av händelsen.

3.1.1 Rätt till rättvis rättegång

Den grundläggande och absoluta rättigheten som genomsyrar hela artikel 6 är individens rätt till rättvis rättegång. Denna rättighet ger parterna i målet rätten att yttra sig och föra sin talan innan en slutdom faller på denna.⁴⁰ Det finns ett antal mål där denna rättighet fastställs av Europadomstolen. I målet *Georgiadis mot Grekland*⁴¹ ansåg Europadomstolen att Grekland hade förbisett denna grundläggande rättighet när målet avgjordes utan att ge parten ifråga chans att yttra sig vilket ansågs strida mot artikel 6.1 i konventionen; vidare hade domstolen lagt ner målet utan att ge någon domslut, vilket parten ifråga hade rätt till. Målet med rättigheten i artikel 6.1 är att ge parterna möjlighet att övertyga domstolen om sin sak och visa sin sida av ”problemet”.⁴² Artikelns huvudprincip är att målet blir föremål för bedömning efter ett avgörande. Det är alltså inte förrän målet är avslutat som en bedömning kan göras angående huruvida rättigheten till en rättvis domstol har följts. Skälet till den principen är att det rent praktiskt är vid målets avgörande som det är möjligt att avgöra huruvida parterna har lidit någon skada eller om målet överhuvudtaget är aktuellt för en sådan prövning.⁴³ Artikel 6 skall tolkas på så vis att rättigheten i artikeln fastslår en princip om parternas likställighet inför domstolen för den aktuella processen, och att rätten inte ska gynna den ena på den andres bekostnad.

---

³⁸ Lag 1994:1219.

³⁹ Ändring av citat, med tillägg av fetstil i meningen, detta till skillnad från originaltexten.

⁴⁰ Danelius Hans, ”Mänskliga rättigheter i europeisk praxis”, s. 217.

⁴¹ Mål *Georgiadis mot Grekland*, dom 29 maj 1997.

⁴² Danelius Hans, ”Mänskliga rättigheter i europeisk praxis”, s. 217, st. 4.

⁴³ Danelius Hans, ”Mänskliga rättigheter i europeisk praxis”, s. 218.

Principen om parternas jämlikhet gäller inte bara i tvistemål utan även i brottmål. Den stora skillnaden mellan de två ovannämnda målen är att i brottmål inte eftersträvas jämlikhet mellan parterna utan att domstolen inte ska bereda åklagaren mer tid och utrymme i målet än vad den förhörande parten får.⁴⁴ I ett fall mellan Nastos och Grekland ansåg europadomstolen att Grekland hade agerat i strid med hans rättigheter enligt artikel 6.1 EMRK, genom att vägra honom ersättning för den tid han satt häktad utan skäl. Nastos frikändes utan motivering från domstolen, vilket ingår i hans rätt till rättvis rättegång.⁴⁵

3.1.2 Rätt till rättegång inom skälig tid

Utöver stadgandet av individens rätt till en rättvis rättegång innehåller artikel 6.1 ett krav på att rättegången i mål om de civila rättigheterna och skyldigheterna skall hållas inom skälig tid. Då begreppet ”skälig tid” kan variera i syfte beroende på sammanhanget har Europadomstolen under flertalet gånger fått ta ställning till hur begreppet skall omvandlas till en tidsperiod.⁴⁶ Beräkning av perioden för rättegången bör enligt Europadomstolen påbörja sedan då individen i fråga kan sägas vara anklagad för brottet genom att en förundersökning eller jämförlig handling vidtas av myndigheter på grund av misstanke om brottet. Fortsättningsvis anser domstolen att sluttiden för målet skall anses vara den dag då det finns en slutlig dom på individen om brottet ifråga, eller fram till att förfarandet avslutas, om målet läggs ner efter en period, eller av annan anledning inte behandlas för att sedan avslutas med en slutlig dom.

3.1.3 Begreppet ”skälig tid”

Vid bestämning av begreppet skälig tid anser europadomstolen att hänsyn bör tas till målets karaktär. Mål som behandlar familjesituationer, arbetstgares lön samt rätt till ålderspension är allmänt kända som brådskande och bör därför avgöras inom en kortare ”skälig tid” än mål på andra områden.

Med detta som bakgrund faller alla mål som inte anses vara avgjorda inom skälig tid i kategorin oskäligt vilket anses strida mot artikel 6.1. Då området är komplext och det inte finns några tydliga riktlinjer samt i förväg bestämda tidsperioder som ett mål bör falla inom, anser europadomstolen att varje mål skall avgöras individuellt angående huruvida domstolarna har tagit oskäligt lång tid att framföra en slutdom. Däremot har europadomstolen ett antal punkter som den dömer efter vid en prövning av om fallet strider mot rättigheten i artikel 6.⁴⁷

Förseningar i ett mål behöver inte alltid nödvändigtvis bero på domstolarna och deras långsamma handläggning utan även på flera andra faktorer som kan vara avgörande för att ett mål försenas. Europadomstolen väljer att ta hänsyn till det specifika målets komplexitet, där målets storlek samt omfattning av bevisning samt antalet vittnen spelar in. Vidare tas hänsyn till målets karaktär och görs en prövning av huruvida målet är av så-

---

⁴⁴ Danelius Hans, ”Mänskliga rättigheter i europeisk praxis”, s. 218.

⁴⁵ Mål Nastos mot Grekland, dom 30 mars 2006.

⁴⁶ Danelius Hans, ”Mänskliga rättigheter i europeisk praxis”, s. 262.

⁴⁷ Mål Frydlander v. France, dom 27 juni 2000, st. 43 .

dan karaktär att ett avgörande inte borde ta särskilt lång tid.⁴⁸ Det kan till exempel vara en vårdnadstvist där ett barn förblir i ovisshet tills vidare.

Det förekommer även tillfällen då parterna själva är en stor del av fördröjningen av målet; parterna kan på något sätt ha förhalat, till exempel tagit fram onödig bevisning som tar lång tid för domstolen att gå igenom. Om domstolen kommer fram till att parterna själva har varit delaktiga i att målet har tagit oskäligt lång tid anses inte målet som kränkande mot artikel 6. Sedan finns det ett fjärde kriterium där en prövning görs utifrån den nationella domstolens agerande, för att fastställa om detta har varit en bidragande faktor till förseningen. Det sista kriteriet är egentligen det viktigaste för att fastställa om individen i fråga har blivit kränkt genom att domstolen har förbisett dennas rättighet i artikel 6.1. Efter en prövning av de ovannämnda kriterierna händer det oftast i praktiken att europadomstolen väljer att göra en helhetsbedömning av situationen än att dyka in i detalj i varje omständighet.⁴⁹

Om en fördröjning föreligger som inte omfattas av de ovannämnda kriterierna och det framkommer tydligt att parterna i tvisten inte har varit orsaken till fördröjning av målets avgörande anses allt annat ligga på de nationella domstolarna, då det är deras skyldighet att se till att respektera Europakonventionens innehåll. Trots att landets domstolar är självständiga organ, är det fortfarande staten som orsakar dessa förseningar då staten har befogenhet att meddela domstolarna föreskrifter som reglerar områden såsom rättegång inom skälig tid.

Orsaker som stater har haft till sitt försvar vid kränkning av artikel 6 som tung arbetsbörda samt sjukdom inom domstolen och även administrativa problem har europadomstolen inte godtagit som rätt skäl till åsidosättandet, då staterna själva är ansvariga för att administrera samt lägga upp sina rättsväsenden på ett sätt som inte strider mot de grundläggande rättigheterna som staterna själva har valt att anta och därmed bör respektera.⁵⁰

3.1.4 Tumregler

Utöver det tidigare nämnda kriteriet har kommissionen till europarådet arbetat fram ett antal tumregler som stadgas i bland annat *Hutchion Reid mot Förenade konungariket*.⁵¹ De är riktlinjer samt förtydliganden för de nationella domstolarna för att lyckas uppfylla deras förpliktelse. Enligt kommissionen bör ett vanligt mål av en okomplicerad karaktär inte ta mer än ett år att avgöra i en instans.⁵² Tumregeln är även att varje mål inte bör ta mer än två år i alla tre instanser.⁵³ Om målet är av komplex karaktär bör detta inte ta mer än 5 år, och inga mål oavsett förutsättningarna skall tillåtas ta mer än 8 år. Dock

---

⁴⁸ Mål *Frydlender mot Frankrike*, dom 27 juni 2000, st. 43.

⁴⁹ SOU 2008:16 "Förtursförklaring i domstol", s. 35. Danelius Hans, "Mänskliga rättigheter i europeisk praxis", s. 264.

⁵⁰ Danelius Hans, "Mänskliga rättigheter i europeisk praxis", s. 267.

⁵¹ Mål *Hutchion Reid mot Förenade konungariket*, den 20 februari 2003, st. 79.

⁵² Se SOU 2008:16 "Förtursförklaring i domstol" om "Europakonventionens krav på domstolsprövning inom skälig tid m.m.", s. 36.

⁵³ SOU 2008:16 "Förtursförklaring i domstol", s. 36.

finns det mål som har tagit mer än 8 år som ändå ansetts vara avgjorda inom skälig tid på grund av andra omständigheter.⁵⁴ Det är upp till varje nationell domstol att ha de ovan nämnda tumreglerna i åtanke för att lyckas döma förenligt med artikel 6.

3.2 Analys

Europakonventionen har som mål att skapa en jämlikhet för medborgarna oavsett var i Europa de är bosatta. De rättigheter som stadgas i konventionens artiklar är rättigheter som är förknippad med individen i sig och inte vilken stat de tillhör. Författaren anser att medlemsstaterna har fått en stor möjlighet till att spara sina resurser, istället för att behöva tänka ut och formulera olika lagar som har till mål att skydda deras demokratiska samhälle, i alla fall på individnivå, då Europakonventionen redan har ett välfungerande system som de flesta stater har antingen inkorporerat i sin helhet i deras nationella lagstiftning eller följer artiklarna utan inkorporering. Sverige har hittills inte lyckats följa artikel 6.1 EMRK riktigt felfritt.

Konventionen innehåller stadganden om rätten till rättvis rättegång samt inom skälig tid, vilket innebär att varje medlemsstat ska se till att medborgarna får ta del av de ovanstående rättigheterna. Svårigheten för Sverige har sedan länge varit bristen på grundlagsskydd. Efter åsidosättandet har statens resurser lagts ner på läkning av brottet vilket enligt författaren är ett stickspår där Sverige har hamnat fel. Mycket resurser läggs ner på att tolka artikel 6.1 EMRK, dock inte i förebyggande syfte, utan för att i efterhand bedöma konventionsbrottet mot den enskilda individen.

Konventionen innehåller tydliga mål och riktlinjer, men författaren är medveten om att de riktlinjer som konventionen har satt upp kan vara svåra och komplicerade i praktiken att följa, och det har sin orsak dels i Sveriges sena inkorporering av konventionen som skedde så sent som 1995 detta jämfört med att ratificeringen skedde redan 1952. Därmed har inte Sverige haft en bra start jämfört med andra konventionsstater som sedan längre tid har följt konventionsartiklarna som om de vore i deras nationella lag.⁵⁵

Vid bedömning av huruvida individens rättigheter har kränkts med bakgrund av artikel 6.1. EMRK är det upp till den nationella domstolen att bedöma frågan, som ovan konstaterat saknas lag och författning på ett godkänt tillvägagångssätt, det finns dock kriterier som europadomstolen har satt upp genom praxis som de svenska domstolarna följer. Författaren är kritisk till kriteriernas tillämpning i slutändan då trots en tydlig genomgång av samtliga punkter bedöms fallet i sin helhet.⁵⁶ Jag anser att fler punkter än just statens ansvar och målets karaktär kan överväga ifråga, vilket inte är fallet idag. Om parten själva har varit delaktiga i fördröjningen borde utredningen läggas ner redan där, oavsett om staten i ett senare skede förhalar eller försenar processen, för statens misstag kan vara ett resultat av parternas tidigare felhandling.

---

⁵⁴ Mål Lemoine mot Frankrike, avgörande den 29 april 2003.

⁵⁵ Se not 14 på s. 4.

⁵⁶ Se avsnitt 3.1.2, st. 3.

4 Rättsläget

För Sverige har kränkning av rättigheten i artikel 6 om skälig tid varit ett vanligt skäl till konventionsbrott och detta är även det vanligaste klagomålet som Sverige får av europadomstolen. Mellan 1998-2008 har 15 av de 42 sammanlagda konventionsbrotten av Sverige mot Europakonventionen handlat om artikel 6.1, om rätten till rättvis rättegång samt inom skälig tid, (se bilaga 1).⁵⁷ Enligt statistik av domstolsverket för år 2009 fick 36 092 fall som kan anses vara av okomplicerad karaktär vänta i mer än ett år i en och samma instans, detta står i direkt strid mot kommissionens tumregel om max ett år per instans.⁵⁸ 5 084 mål fick vänta i tre år i en instans vilket också tydligt är oförenlig med den tidigare nämnda tumregeln om max två år i samtliga tre instanser. Dessa överskridningar av tumregeln anses som systematiska kränkningar av individens rätt till rättegång inom skälig tid har Clarence Crafoord uttryckt som är chefsjurist för Centrum för rättvisa.

4.1 Rättsfall på området

4.1.1 T 17442-00

T 17442-00⁵⁹ är första tydliga rättsfallet där parten i målet enbart har grundat sitt skadeståndsbifall på Europakonventionen, närmare bestämt artikel 6.1. Pehr Lundgren var finanschef fram till att bolaget på egen begäran försattes i konkurs. 1989 blev Pehr misstänkt för grovt bedrägeri och ett antal andra brott.⁶⁰ Pehr yrkar nu på skadestånd för inkomstbortfall samt skadestånd för ideell skada för kränkning av hans rättigheter i artikel 6 EMRK. Efter TR bedömning ansågs det att målet hade pågått i 7 år, från början till slut.⁶¹ Efter de samlade omständigheterna ansågs det av TR att målet var av en komplicerad karaktär och materialet omfattande. De ovannämnda omständigheterna anser TR:n är godtagliga skäl för fördröjning, dock har målet legat på is under en längre tidsperiod än vad som är godtagligt. Med anledning av ovan anses inte tidsutsträckningen vara förenlig med artikel 6.1 EMRK.⁶² Efter en bedömning av orsakssambanden mellan fördröjningen av hans mål och hans ekonomiska skada, anser TR att Pehr har rätt till ersättning för ideell skada med stöd av artikel 6.1 EMRK, dock inte till ersättning utifrån skadeståndslagens 3 kap. 2 §.⁶³

---

⁵⁷ Europa domstolen om mänskliga rättigheter, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3F2BBA18-AC1F-496A-A23B-4F460191671C/0/Tableau_de_violations_2008_ENG.pdf

⁵⁸ SOU 2008:16 "Förtursförklaring i domstol", s. 36.

⁵⁹ Mål T 17442-00, dom 8 mars 2002.

⁶⁰ Mål nr T 17442-00, 2002-03-08, s. 2.

⁶¹ Mål nr T 17442-00, s. 32, st. 1.

⁶² Mål nr T 17442-00, s. 33, st. 1.

⁶³ Mål nr T 17442-00, s. 36, st. 2.

4.1.2 NJA 2003 s. 217

B.H. väcker talan vid Stockholms tingsrätt om stämning av staten genom justitiekanslern för kränkning av hans rättigheter i artikel 6.1 EMRK, genom att mål mot honom tagit oskäligt långt av att avgöra. Tingsrätten ogillar B.H.s käromål om åsidosättande av hans rättigheter till rättegång inom skälig tid, med resonemang om förvaltningssystemets uppbyggnad som enligt domstolen är en fråga på regering och riksdagsnivå.⁶⁴ Vidare anser tingsrätten att B.H.s ansökan vara alltför otydlig och ofullständig för att den utan olägenhet kan ligga till grund för en rättegång.⁶⁵ Med bakgrund av ovan avvisas B.H.s käromål.

Vidare överklagade B.H. i Svea hovrätt för att i första hand undanröja tingsrättens beslut och vidare återförvisa målet till tingsrätten på nytt eller i andra hand att hovrätten prövar saken med bakgrund av hans yrkande i tingsrätten. Hovrätten håller sig till tingsrättens bedömning och anser att för att prövning ska kunna ske i saken krävs det en mer preciserad grund och anser därmed att B.H.s talan är så pass ofullständig att den inte kan ligga till grund för en rättegång utan väsentlig olägenhet.⁶⁶ Därmed avslås B.H.s överklagande hos hovrätten.

B.H. överklagar hovrättens beslut hos HD och yrkar att HD i första hand bifalla hans talan och i andra hand återvisa målet till tingsrätten. HD fastslår att trots en befintlig önskan om att B.H.s talan skulle vara tydligare kan den inte ligga till grund för ett rättegångshinder och talan anses inte heller vara så ofullständig att den inte kan ligga till grund för en rättegång.⁶⁷ Med bakgrund av detta undanröjer HD hovrättens dom såväl som tingsrättens avvisningsbeslut och visar målet åter till tingsrätten för behandling. HD anser även att hans fall kan vara aktuellt för ekonomisk ersättning vid en närmare prövning som bör göras av TR. Skadeståndet kan ha skadeståndslagen som grund eller kränkning av rättigheter i EMRK, vilket då blir kompensation för en ideell skada till skillnad från skadeståndslagen som skulle i det här fallet syfta till ren förmögenhetsskada som B. H har lidit på grund av den påstådda kränkningen. Anledningen till att HD avslag B.H.s första yrkande är att det inte är lagligt möjligt för HD att pröva hans talan i sak som första instans och därför återvisas målet till tingsrätten.⁶⁸

I T 8266-05⁶⁹ återupptas det ovanstående målet av TR vars dom överklagas till hovrätten, HovR, resultatet av domen blev ett tydligt fastställande av HovR att skadeståndsansvaret med bakgrund av artikel 6.1 beaktas och används avhållsamt. B.H.s yrkanden på skadestånd för ren förmögenhetsskada avvisas efter brist på bevisning och avsaknad på samband mellan fördröjningen och ekonomisk skada. Däremot bifalls hans yrkande om ideell skada på grund av den konstaterade kränkningen. Slutdomen gav dock en inte fullt så generös ekonomisk kompensation, men målet fastslog rätten till innehållet i 6.1

---

⁶⁴ NJA 2003 s. 217, på s. 218, st. 3.

⁶⁵ NJA 2003 s. 217, på s. 219, st. 3.

⁶⁶ NJA 2003 s. 217, på s. 220, st. 5.

⁶⁷ NJA 2003 s. 217, på s. 225, st. 3.

⁶⁸ NJA 2003 s. 217, på s. 225, st. 2.

⁶⁹ Mål T 8266-05, dom 10 oktober 2008.

EKMR trots att skattemål i vanliga fall hamnar utanför artikelns tillämpningsområde, dock handlade övervägande del av målet om även misstanke till brott.⁷⁰

4.1.3 NJA 2005 s.462

P.L. väckte skadeståndstalan mot staten genom justitiekanslern för att brottsmisstankar mot honom inte har prövats i rättegång inom skälig tid. Försummelsen har enligt honom lett till ren förmögenhetsskada i form av inkomstbortfall. Staten ansåg att felet inte varit tillräckligt stora för att känna sig skyldig att utge skadestånd och bestred därför hans talan.⁷¹ Brottmålsprocessen mot P.L. startade i slutet på 1991 genom en kallelse till polisförhör och avslutades december 1998 genom att tingsrätten meddelade sin dom.⁷²

HD bedömde i domskälen efter en samlad bedömning att målet hade pågått i ungefär 7 år.⁷³ Vidare ansågs målet vara förhållandevis komplicerat och omfattande, då protokollet till förundersökningen var nästan 2000 sidor och omfattade ett antal personer. Med det ovanstående som bakgrund ansåg HD att 7 år ändå var för lång tid mellan förundersökning fram till att tingsrätten meddelade sin dom.⁷⁴ HD fastställde därmed att P.L:s rätt till rättegång inom skälig tid enligt artikel 6.1 EMRK hade kränkts. Vidare diskuteras gottgörelsen av HD, då P.L:s anspråk kunde bedömas som både ideell skada såväl som ren förmögenhetsskada. Med bakgrund av ett antal mål från europadomstolen bland annat Kudla mot Polen, ansåg HD att övervägande skäl talade för att även svenska domstolar bör kunna inneha rätten att döma ut ideellt skadestånd för en kränkning av artikel 6.1 EMRK.⁷⁵

HD dömde därmed till P.L:s fördel och tilldömde honom ersättning för hans inkomstbortfall såväl som ersättning för den ideella skada han hade genomlidit genom att hans rätt i artikel 6.1 EMRK hade kränkts.⁷⁶ Målet blev typexempel på fall där ideellt skadestånd kunde utges som resultat av kränkning av artikel 6.1 EMRK trots avsaknad på lagstöd.

4.2 Analys

Problematiken med åsidosättande av rättigheten i artikel 6.1 EMRK angående rättvis domstol inom skälig tid är känd och oneklig, i ett antal rättsfall har domstolen dömt till den tilltalades fördel på grund av felhantering samt åsidosättande av rättigheterna i artikel 6.1 EMRK. Vid de ovannämnda fall där individen har gjort skadeståndsanspråk har

---

⁷⁰ Mål i TR T 4625-08, dom 3 december 2009, s. 21.

⁷¹ NJA 2005 s. 462, på s. 464.

⁷² NJA 2005 s. 462, på s. 492.

⁷³ NJA 2005 s. 462, på s. 485.

⁷⁴ NJA 2005 s. 462, på s. 486-487.

⁷⁵ NJA 2005 s. 462, på s. 498, st. 2.

⁷⁶ NJA 2005 s. 462, på s. 498, st. 3-4.

domstolarna konstaterat en rättighet utöver de tidigare enligt skadeståndslagen att ideellt skadestånd kan utgå i enlighet med SKL 2 kap. 3 § trots avsaknad av brottskriteriet. I det här fallet handlar det om ett annat sorts brott som inte finns i BrB men som är emot mänskliga rättigheter. Utvidgning av den ovannämnda paragrafen i SKL har gett individen rätten att bli tilldömd en summa för den ideella skadan som har uppkommit hos personen på grund av statens ”misslyckande” med att uppfylla kraven i 6.1 EMRK.

Bifall av ideellt skadestånd har idag blivit en princip som stadgas av endast praxis, vilket är en utvidgning av lagens skadeståndsrättighet. Författaren anser att det är ganska extremt att utan lagstöd utge skadestånd men att den handlingen krävs i hopp om att belysa problematiken och få staten att arbeta för att lösa problemet istället för att se förbi den. Ett utökat skadeståndsansvar för staten kan även fungera som en påtryckande faktor för staten att undvika en sådan kränkning. Summorna och antalet bifall för skadestånd på grund av kränkning av artikel 6.1 EMRK stiger i takt med principen om ideellskadestånd, vilket kommer att förstora problematiken och till slut tvinga staten att uppmärksamma detta och även åtgärda.

Principen om utökat skadeståndsansvar för staten är enligt mig en av de bidragande faktorerna som har lett till bland annat lagen om förtursförklaring i domstol. Principen kommer även att vara en stor del i den kommande reformeringen av grundlagen, som bland mycket annat innebär ett tillägg av kravet på rättvis rättegång inom skälig tid i RF.

5 Konsekvenser av Sveriges konventionsbrott

Sedan 1999 har Sverige lyckats ingå förlikning i 46 fall, där klagande individer inte har gått vidare till europadomstolen med konventionsbrottet; 38 av de ovannämnda 46 handlade om oskäligen handläggningstider i domstolarna.⁷⁷ Sedan dess har 28 mål meddelats av europadomstolen mot Sverige och 22 av dem har varit en kränkning av innehållet i konventionens artiklar. Av 22 fällande domar mot Sverige har 10 av dem handlat om Sveriges kränkningar innehållet av artikel 6.1 EMRK.⁷⁸

Justitieombudsmannen uttalat följande om fördröjningar domar:

*...det har utvecklats en viss uppgivenhet hos både domstolar och allmänhet när det gäller de långa handläggningstiderna...*⁷⁹

Ur ett rent samhällsperspektiv är det inte hållbart att mål tar oskäligt lång tid på sig att utredas. Försening av behandling av mål ger konsekvenser på både ekonomisk nivå samt påverkar rättssäkerheten negativt. För att ett rättssystem skall fungera måste medborgarna ha tilltro till systemet och dess hållbarhet. Nästan hälften av landets domstolar lyckas inte leva upp till de mål som har satts upp, angående hur lång tid ett mål får ta.⁸⁰

5.1 Individ konsekvenser

Enligt domstolsverkets statistik har 41 176 personer fått sina rättigheter kränkta genom en oskäligen fördröjning av deras mål, detta endast år 2009.⁸¹ 41 176 individer har levt i ovisshet under en betydligt längre tid än vad de hade behövt.⁸² Dessa individer förlorar mycket på denna fördröjning, och får framförallt genomgå en stor ekonomisk förlust i form av inkomstbortfall på grund av anklagelse om brott bland annat, detta är omskrivet av organisationen "Centrum för rättvisa"^{83 84}.

Ur parternas perspektiv är det ytterst viktigt att domstolsprocessen inte tar alltför lång tid. Oftast handlar det om förhållanden som har en central roll i individens vardag, det kan vara mål mellan familjemedlemmar eller med familjeintressen, det kan handla om försörjning eller boende och egendomsfrågor. Hela processen beräknas ta energi och resurser från den enskilda individen då situationen är relativt unik i människans vardag. På grund av de ovanstående omständigheterna är det viktigt att ett mål inte tar oskäligt lång tid att utreda då det har en konsekvens på individnivå.⁸⁵ Oavsett vad målet gäller är

⁷⁷ Centrum för rättvisa, "Oskäligen väntetider i domstolarna", rapport 2010, s. 4.

⁷⁸ Centrum för rättvisa, "Oskäligen väntetider i domstolarna", s. 7.

⁷⁹ Justitieombudsmannen, JO, ämbetsberättelse 2008/09 s.22, Centrum för rättvisa, "Oskäligen väntetider i domstolarna", s. 7.

⁸⁰ Centrum för rättvisa, "Oskäligen väntetider i domstolarna", s. 4.

⁸¹ Domstolsstatistik 2009, <http://www.domstol.se/Publikationer/Statistik/domstolsstatistik2009.pdf>

⁸² Centrum för rättvisa, "Oskäligen väntetider i domstolarna", s. 8.

⁸³ Centrum för rättvisa är en organisation som finns till för att bevaka individens rätt i samhället och upplysa om de mänskliga rättigheterna, bland annat om rätten till rättegång inom skäligen tid.

⁸⁴ Centrum för rättvisa, "Oskäligen väntetider i domstolarna", s. 1.

⁸⁵ SOU 2008:16, s. 69.

det svårt för individen att vänta på besked i flera år för att få svar på sin sak.⁸⁶ resultatet av fördröjningen kan försämra individens möjlighet att ta arbeten, om det råder långa väntetider vid införskaffande av arbetsintyg i olika slag, det kan även innebära en ekonomisk begränsning då de inte kan arbeta på grund av varierande omständigheter under tiden målet pågår.⁸⁷

5.2 Konsekvenser på rättssäkerheten och tillförlitligheten

Justitieministern Beatrice Ask har uttryckt vikt i rättsväsendets förtroende, ”*Om den enskilda ska känna förtroende för rättsväsendet måste brott bekämpas effektivt*”⁸⁸ Det är allmänt känt bland politiker och yrkesmän inom området att individens åsikter och upplevelser påverkar dess syn på rättsväsendet, vilket i sin tur avgör vilken tyngd lagarna får. Enligt Beatrice Ask är rättssäkerheten som innebär att rätt personer döms viktigt för det allmännas förtroende för systemet.⁸⁹

Dagens Nyheter har föreslagit fem punkter för förbättring inför årets val och bland dem ingår kravet på kortare väntetider. Jag anser att rättstatsbilden försämras på grund av statens miss, detta genom att olika yrkesutövare på området kritiseras. Preskriptionen tas upp som en konsekvens som tar ifrån staten dess rättighet att föra rättegång om den brottsmisstänkte efter en viss period.⁹⁰

I en artikel i Dagens nyheter beskrivs ”skälig tid” problematiken som beroende på politikernas brist på att se igenom rättssystemet och försäkra samhället om ett rättvis och tidseffektiv rättssystem. Artikeln beskriver problematiken i att försening av målet oftast sker redan innan förundersökningen, där polisens agerande brister, och förundersökningen ofta läggs ner i de fall då målet är oskäligt sent behandlat och brottet preskriberas enligt lag.⁹¹ Det krävs att målet är avgjort på rätt sätt och avgörandet har rättsstatus. För att den ska ha det ovannämnda krävs det en rättegång inom skälig tid.⁹²

---

⁸⁶ Crafoord Clarence, ”*Justitiekansler Lambratz missköter viktig uppgift*”, DN publ. 21 maj 2008, s.1.

⁸⁷ ”*Justitiekansler Lambratz missköter viktig uppgift*”, s. 1.

⁸⁸ Ask Beatrice, Justitieminister, ”*Tron på rättsväsendet ska stärkas*” debattartikel Svenska Dagbladet publ. 6 maj 2009, s 1.

⁸⁹ ”*Tron på rättsväsendet ska stärkas*”, s. 1.

⁹⁰ ”*Fem punkter för säkerheten*”, publ. 24 september 2009.

⁹¹ Wolodarski Peter, ”*Är detta en rättsstat?*”, Dagens Nyheter nätupplaga, publ. 2009-08-02. <http://www.dn.se/ledare/signerat/ar-detta-en-rattsstat-1.922933>

⁹² Centrum för rättvisa, ”*Oskäliga väntetider i domstolarna*”, s. 3.

5.3 Ekonomiska konsekvenser

Utöver att problematiken påverkar rättssäkerheten och medborgarnas tillit till systemet orsakar dessa förseningar miljonförluster⁹³ ur statskassan, då det finns en möjlighet för att begära skadestånd som resultat av att ett mål har tagit oskäligt lång tid. Om alla som har fått vänta i mer än ett år i varje instans från 2003 till 2009 ansökte om skadestånd för kränkningen och fick igenom sin ansökan skulle staten få betala ut 40 miljoner kronor.⁹⁴

5.4 Analys

Med bakgrund av tillhörande kapitelns innehåll kan författaren konstatera att det existerar konsekvenser på olika samhällsnivåer och av varierande sort på grund av rättssystemets fördröjning av rättegång. Individerna förlorar mest på detta åsidosättande, i form av inkomstbortfall av lön eller att de går miste om jobb på grund av pågående rättsprocess, utöver de ovannämnda konsekvenserna innebär den långa väntetiden en period i deras liv där de lider av rättslägets ovetande, vilket kan idag gå under ideellskada.

Av de ovannämnda domar i avsnitt 4.1, kan författaren dra parallellen att det är lättare för individen att få ersättning på grund av kränkningen av deras rättighet än att konstatera för domstolen att de har lidit en ren förmögenhetsskada av fördröjningen. Författaren finner det nyss sagda mening konstigt, då situationen borde vara tvärtom med tanke på att den ena förlusten är mer konkret medan en ideellskada avgörs med bakgrund av olika omständigheter. Dock är jag medveten om att en sådan rätt som till ersättning för ideellskadestånd bör finnas för att uppmärksamma staten om problematiken så de blir tvungna till en förändring av situationen då läget är så pass allvarligt idag att domstolarna dömer ut skadestånd till individer vars rättigheter har kränkts av staten helt utan stöd i lag.

Även staten själv skadas av denna feluppläggning av rättssystemet, trots att varje stat har tillräckliga resurser till att kunna upprätthålla ett rättssystem som är minst lika säker och gynnsam som innehållet i artikel 6.1 EMRK. Staten förlorar sin status och rättssäkerhet av medborgarna, vilket är skadligt för myndigheternas tilltro hos de egna medborgarna.

Problematiken har sedan länge funnits och frågan har under ett upprepande gånger behandlats av politiker och media men inget drastiskt har skett för att förändra situationen. Författaren anser att den nya satsningen till en reformerad grundlag är ett tänkbart alternativ som kan rädda situationen, då den föreslagna lagen syftar till att stärka skyddet på grundlagsnivå vilket ger själva frågan en annan tyngd hos domstolar och rättsväsendet i övrigt. Rättigheten bör beaktas med stor omsorg då det egentligen handlar om den självklara rätten till att få prövning inom skälig tid, vilket borde ligga för grunden för varje demokratisk rättsstats statsskick.

---

⁹³ Höglund Jan, "Domstolarna kan ge miljonskadestånd", 2009 Göteborgs-posten. <http://www.gp.se.adp-visitor.sth.basefarm.net/nyheter/goteborg/1.106665-domstolskoerna-kan-ge-miljonskadestand>

⁹⁴ Johnsson Jeanette, "Lång väntan på domstolar", Västerbottens Kuriren, publ. 12 februari 2010.

Trots att alla individer som anser sig kränkta enligt EMRK inte är medvetna om deras rätt till skadestånd med bakgrund av artikel 6.1, förlorar staten flera miljoner om året på att ge ut sådan ersättning som en sorts gottgörelse. Centrum för rättvisa är en organisation som arbetar för att göra individerna mer uppmärksamma på deras rättigheter gentemot staten som går ut till personer som kan ha rätt till skadestånd och uppmanar de till att kräva rättvisa. Författaren tycker att organisationen behövs som en motpol till staten som finns till för att skydda den enskildes intresse i frågor om rättvisa. Den summa som staten betalar ut varje år kunde ha lagts på annat och sådana förluster borde inte existera i en sådan stor utsträckning enligt författaren, alla tjänar på att staten arbetar i förebyggande syfte och inte siktar in sig på gottgörelser i efter hand som inte förändrar situationen eller felet i sig. Att ersätta individen med skadestånd på grund av åsidosättande av dess rättigheter förändrar inte situationen i sig i rättsfrågan eller i förseningen.

6 Förbättringsåtgärder från statsmaktens och domstolsväsendets sida

Det finns ett antal åtgärder som domstolarna och staten tillsammans jobbar på för att i framtiden minska/nollställa antalet kränkningar av individers rättigheter enligt artikel 6.1 EMRK. Nedan beskrivs de olika korrigeringar och åtgärder som är en följd av statens konventionsbrott.

6.1 Läkning

En rättsföljd av ett åsidosättande av de mänskliga rättigheterna som återfinns i artikel 6 angående kravet på rättegång inom skälig tid är bestämning av ett slags gottgörelse till ”offret”. Då det inte finns en tydlig gottgörelse är det inte sällan de svenska domstolarna agerar på olika sätt vid ett konventionsbrott. Det finns det ett antal olika sätt att gå tillväga.

6.1.1 Avvisa åklagarens talan i sin helhet

Den första alternativa gottgörelsen anses vara för domstolarna att avvisa åklagarens talan i sin helhet. Kritiken mot denna sorts gottgörelse är många. Justitierådet Johan Munck har åsikten att alternativet innebär en feltolkning av Europakonventionen då artikel 6 tar sikte på själva domstolsförfarandet och inte brottet i fråga. Därmed tvivlar Johan Munck på domstolarnas behörighet att ta lagen i egna händer och avvisa talan om ett brott på grund av deras autonoma tolkning av Europakonventionen. Trots kritik från olika håll har den ovannämnda gottgörelsen tillämpats ett antal gånger. I en debattartikel skriven av Peter Lundkvist i Juridisk Tidskrift⁹⁵ beskrivs avvisningsalternativet som oproportionell kompensation för konventionsbrottet. Användning av avvisningsalternativet anses även kunna strida mot andra samhällsintressen.

6.1.2 Ogilla åtalet

Det finns även en annan rättsföljd som en tänkbar kompensation för konventionsbrott, detta genom att domstolen ogillar åtalet.⁹⁶ Örebro Tingsrätt ogillade talan i ett mål⁹⁷ om rättegångshinder, detta med bakgrund av prövning av konventionsbrott som domstolen ansåg föreligga på grund av den oskäliga fördröjningen av en slutdom som är oförenlig med innehållet i artikel 6.1. Här gjorde Örebro tingsrätt en jämförelse mellan konventionsgottgörelse och preskriptionslagens resultat som leder till att åtalet ogillas när ett brott blir aktuellt för preskription. Målet behandlades som om det hade preskriberats enligt preskriptionslagen, vilket leder till att staten förlorar sin rätt i det specifika målet.

---

⁹⁵ ”Europakonventionens krav på rättegång inom skälig tid – betydelse för åtalsfrågan” Juridisk Tidskrift Årgång 13 2001-02 nr 3 s. 696-706 , på s. 699.

⁹⁶ ”Europakonventionens krav på rättegång inom skälig tid – betydelse för åtalsfrågan” Juridisk Tidskrift, s. 700.

⁹⁷ Mål B 937-92, beslut den 22 april 1999.

6.1.3 Mildare dom

Det finns även ett annat sätt att gottgöra konventionsbrott, detta genom att domstolarna behandlar den tilltalande på ett mer förmånligt sätt än annars. Med andra ord blir rättighetskränkningen aktuell vid straffmätningen.⁹⁸ Förmildringen anses vara mer proportionell till konventionens syfte. Detta alternativ ansåg hovrätten över Skåne och Blekinge vara mer tillämplig på en situation där konventionsbrott föreligger, detta till skillnad från att målet ogillas vilket inte anses vara syftet med konventionen.⁹⁹ Trots det förtydligade hovrätten de nationella domstolarnas rätt att ogilla eller avvisa åtal även vid avsaknad av lagstöd, men i kompensationsfrågan ansåg hovrätten att en förmildring av omständigheterna för den tilltalade passade bättre. I praktiken innebär förmildringen ett kortare fängelsestraff eller annan påföljd än fängelse, denna rättighet stadgas även i brottsbalken, BrB, 29 kap. 5 § 7p, där denna omständighet enligt det angivna lagrummet skall beaktas vid straffmätningen framförallt vid brottmål. Som stöd för hovrättens påstående har även delat deras åsikt om ogillandets bristande proportionalitet och därför även "läkt" konventionsbrottet vid rättsföljdsbestämningen.¹⁰⁰ Justitierådet Johan Munck anser även att denna rättspåföljd faller sig mer naturlig i konventionens syfte än ett ogillande av åklagarens talan.¹⁰¹

I NJA 2003 s. 414 var huvudfrågan compensationen för kränkningen efter att fastställande av själva kränkningen av C.R.s rättigheter hade gjorts och hans fängelsestraff hade bestämts till 3 år. Uträkning av tiden som C. R yrkade som oskälig, valde HD att räkna ut från den dagen C.R. ansågs vara anklagad för brottet tills det kom en slutlig dom på honom, vilket sedan konstaterades som oskälig.¹⁰² Av de samlade omständigheterna dömde HD C. R till 1 års fängelse, vilket var resultat av att 2 fängelseår bortföll på grund av kränkningen av artikel 6.1 EMRK, vilket i det här fallet ledde till ett milda fängelsestraff.

HD ansåg att av praxis från europadomstolen¹⁰³ att döma, kunde gottgörelse vara annan än av ekonomisk karaktär.¹⁰⁴

6.1.4 Skadestånd

Skadeståndslagen 3 kap. 2 § stadgar följande:

Staten eller en kommun skall ersätta 1. personskada, sakskada eller ren förmögensskada, som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar och 2. skada på grund av någon annan

---

⁹⁸ "Europakonventionens krav på rättegång inom skälig tid – betydelse för åtalsfrågan", Juridisk Tidskrift, på s. 700, st. 6.

⁹⁹ RH 2000:96, dom 4 december 2000.

¹⁰⁰ Mål B 205-94, 12 januari 2001.

¹⁰¹ Munck Johan, "Skattetillägg och Europakonventionen" Tidskrift för Sveriges domareår 2000 s. 1-9, på s. 9.

¹⁰² NJA 2003 s 414, på s. 433, st. 2, 434, st. 2.

¹⁰³ Beck mot Norge, dom 26 juni 2001, st. 27-28.

¹⁰⁴ NJA 2003 s 414, på s. 432, st. 5.

kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 § genom fel eller försummelse vid sådan myndighetsutövning.

Denna rättighet i den ovanstående paragrafen ger individen rätt till skadeståndsanspråk för ekonomisk skada på grund av fel och försummelse. Paragrafen kan ge rätt till ersättning för inkomstbortfall om det har uppkommit på grund av att domstolarna har åsidosatt sin skyldighet enligt 6.1 EMRK, genom oskäligt dröjsmål.

Vidare finns en annan möjlighet till skadeståndsanspråk via skadeståndslagen nämligen ideellskada; dock måste skadan uppkommit vid brott för att paragrafen skall vara gällande. Trots avsaknad av lag finns skadeståndsmöjlighet vid ideella skador som beror på kränkning av individens rättigheter i enlighet med artikel 6.1 Europakonventionen, vilket jämföras med myndighetsbrott och inte ”brott” i sig, utan försummelse och handlande i strid med konventionen.¹⁰⁵

6.2 Förtursförklaring i domstol

Att ge en möjlighet till förtursförklaring av mål i domstol är ännu ett försök av Sverige i hopp om att åtgärda den försening av mål som strider mot artikel 6.1 EMRK. Utredningen hade som mål att påskynda långsamma mål och ge de ”utsatta” individerna rätten att ansöka om en förtursförklaring hos domstolen.¹⁰⁶ Enligt utredningen är det av stor betydelse för båda parterna i målet att domstolsprocessen inte tar alltför lång tid. Framförallt handlar dessa rättigheter om individer som är delaktiga i mål som hänför sig till levnadsförhållanden såsom familjeförhållanden, boende och egendom etc. Även de mål som annars skulle ingå i artikel 6.1.¹⁰⁷ Utredningens förslag vill ge parterna i målet en rättighet till att agera vid oskälig fördröjning, en rättighet till den enskilda att påskynda handläggningen. Utredningen anser även att fokus borde ligga på förebyggande nivå där problemet löses utan att det är försent och det blir tal om skadestånd; som inte gör handlingen ogjord utan bistår med en kompensation, oftast i form av pengar.¹⁰⁸ Parterna får ansöka om förtursförklaring hos domstolen, sedan behandlas deras ansökan av den aktuella domstolens domstolschef. Propositionen till lagförslaget överensstämmer i stora drag med utredningen och inga stora ändringar görs.¹⁰⁹ Genom att godkänna utredningens förslag till en ny lag som ger domstolschefen det yttersta ansvaret till att på ett smidigt sätt utreda mål utan oskäligt dröjsmål. Problematiken har sin bakgrund i Sveriges oftast misslyckade försök att hålla sig inom ramen för artikel 6 EMRK.¹¹⁰ Första paragrafen i den nya lagen sedan 1 januari 2010 ger rättigheten till att få sitt mål förtursförklarat. Detta efter en bedömning av paragrafens innehåll vid dröjsmål. Om antalet

---

¹⁰⁵ NJA 2005 s. 462, stycke 5.4.3. i uppsatsen.

¹⁰⁶ SOU 2008:16, s. 11, st. 1.

¹⁰⁷ SOU 2008:16, s. 11, st. 2.

¹⁰⁸ SOU 2008:16, s. 13, st. 2.

¹⁰⁹ Prop. 2008/09:213 ”Förtursförklaring i domstol”.

¹¹⁰ SOU 2008:16, s. 31.

långsamma mål minskar, minskar därmed Sveriges konventionsbrott samt skadeståndsanspråket på staten.¹¹¹

Den nya lagen stadgar följande:¹¹²

1 §; *Om handläggningen av ett mål eller ärende har oskäligt fördröjts, ska domstolen efter skriftlig ansökan från en enskild part förklara att målet eller ärendet ska handläggas med förtur i domstolen (förtursförklaring).*

Vid en bedömning av om handläggningen har oskäligt fördröjts ska det särskilt beaktas

1. *Hur komplicerat målet eller ärendet är,*
2. *Hur parterna agerat under förfarandet,*
3. *Hur myndigheter och domstolar handlagt målet eller ärendet, och*
4. *Sakens betydelse för sökanden.*

6.3 En reformerad regeringsform

Reformeringen är tänkt som ett sätt att stärka demokratin i Sverige genom att förtydliga oskrivna regler och i detta fall göra ett tillägg för att ge rättigheter grundlagsstöd. Förändringen av innehållet skall motsvara stadganden i artikel 6 EMRK,¹¹³ vilket är en av de många förändringar som ingår i reformeringen. Denna rättighet skall till skillnad till EMRK gälla alla mål och begränsningar till civilmål är det inte tal om.¹¹⁴ Tillägget av de ovannämnda rättigheterna är tänkt att hittas i RF 2 kap. 11§.¹¹⁵ Detta är ännu ett sätt för Sverige att åtgärda åsidosättandet av rättigheterna ovan. Enligt utredningens betänkande ska denna sorts rättighet ha en grundlagsskydd.

6.4 Analys

De alternativa gottgörelsen är relativt många på området. Författaren ser ett tydligt mönster i de olika domar som har nämnts ovan, där domstolen har gått från det mest extrema genom att avvisa talan i sin helhet, detta utan att gå in på målet överhuvudtaget, till att idag kompensera för kränkningen genom en förmildrande dom eller ännu senare i form av skadestånd i efter hand.

6.4.1 Kompensation för konventionsbrott

Kompensation för konventionsbrott har bland annat varit att avvisa åklagarens talan i sin helhet anser författaren strida mot våra svenska lagar om brott och straff, där den misstänkte kommer undan helt, vilket kan få stora samhällskonsekvenser i form av den allmänna säkerheten.

---

¹¹¹ Ikraftträdande förväntades ske 1 juli 2009, SOU 2008:16, s. 15, st. 3,4, dock ansåg regeringen att det borde skjutas fram till 1 januari 2010, vilket blev fallet.

¹¹² Lag 2009:1085 "Om förtursförklaring i domstol".

¹¹³ Prop. 2009/10:80, s. 330.

¹¹⁴ Prop. 2009/10:80, s. 330.

¹¹⁵ Prop. 2009/10:80, s. 163.

Författaren är en av de som kritiserar metoden att ogilla åtalet, då åtgärden inte fyller någon funktion som är rättvis mot båda parterna. Konventionens artikel 6.1 tar inte sikte på själva domen eller processens samt domstolens beslut, utan snarare på formaliteten att det ska gå rätt till. Därmed har författaren svårt att se att ogillande av åtalet kan tolkas in i de mänskliga rättigheternas syfte och mål med artikeln.

Efter de två ovanstående metodernas tillämpning är det tydligt att domstolarna har prövat sig fram lite grann då det inte finns någon lag som bestämmer hur en sådan läkning ska gå till. Att domstolen tar hänsyn till rättighetskränkningen vid slutdomen genom att förmildra ett fängelsestraff eller i andra fall undvika fängelsestraff och ge dagsböter, detta beroende på brottet. Författaren ser det alternativet som en proportionell åtgärd för fördröjning, domstolarna går därmed in i målet och dömer som vanligt, och sedan bestämmer ett straff som sedan sänks med bakgrund av situationen och åsidosättande av artikel 6.1 EMRK. Därmed slipper inte den brottsmisstänkte undan och sätts till svar för sitt handlande och straffas för det samtidigt som att han får sina rättigheter inräknade och blir kompenserad för den oskäliga fördröjningen.

6.4.2 Skadestånd

Att ersätta den misstänkte för hans rättighetskränkning genom att tilldela skadestånd för ideellskada är en åtgärd som syftar till att ge tillökning efter brottets avtjänande, detta alternativ påverkar varken brottet eller straffet i sig utan ges som kompensation med bakgrund av artikel 6.1 EMRK. Trots att alternativet är accepterad i samhället i dagsläget är författaren lite kritisk på vad det ska ha för funktion, då pengar inte åtgärdar felet i sig och egentligen inte har någon koppling med själva kränkningen såsom en förmildring vid straffmätning, som blir en direkt följd av ett åsidosättande vilket gynnar den brottsmisstänkte i den aktuella situationen och inte i efterhand i form av ekonomisk ersättning som kan sakna funktion.

6.4.3 Åtgärder för konventionsbrott

I försök om att förbättra situationen har staten vid sidan om den ovannämnda kompensations alternativ som syftar till att läka felet, satsat på annat som kan ses som försök till att i förebyggande syfte förhindra att situationen med kränkning av Europakonventionens sker. Därmed finns idag sedan 1 januari 2010 möjligheten för en enskilde vars mål har utsatts för en oskälig fördröjning att ansöka om förtursförklaring hos en domstol, därmed behandlas målet och kan förtursförklaras beroende på omständigheterna, vilket innebär att målet hamnar före på listan på mål som ska behandlas av domstolen.

Fördelen med lagen är att det är en form av åtgärd som författaren anser behövs, nämligen i förebyggande syfte, individen kan få målet förtursförklarad, vilket innebär att inga läkningsåtgärder behövs. Men författaren är lite kritisk till hur en förtursförklaring ska ske i praktiken, då situationen kan bli sådan att när ett mål hamnar överst på listan innebär det automatiskt att ett annat mål hamnar efter, med andra ord är ett måls förtur en annans försening.

Men lagen om förtursförklaring kan däremot enligt min mening fungera bra som ett komplement till propositionens föreslagna ändring i RF om tillägg av innehållet av artikel 6.1 EMRK. I och med tillägget kommer antalet konventionsbrott minskad vilket skulle då ha sin bakgrund i att färre mål blir försenade, då grundlagen skulle vid ikraftträdandet av reformeringen innehålla kriteriet angående rättegång inom skälig tid, vilket varje domstol och övriga myndigheter måste respektera. Som en följd av reformeringen

kommer ett få antal mål dröja längre än vad som är tillåtet enligt lag, vilket kan då bero på olika faktorer i målet eller runt omkring.

Vid de få förekommande fallen kan lagen om förtursförklaring i domstol tillämpas för att "rädda" de mål från att hämnas under konventionsbrott, och därmed låter de hamna överst på behandlingslistan. En förtursförklaring enligt författarens mening i det här fallet skulle inte nödvändigtvis behöva innebära oskäligen förseningar för de andra mål på listan, då det kommer att finnas en bra tids marginal att röra sig inom när rätten till skälig tid börjar beaktas på allvar.

Till skillnad från de ovannämnda är det tänkt att göra ett tillägg i grundlagen som ska lösa problemet på långt sikt, paragrafen i sig kommer inte lösa något problem enligt författaren, men däremot kommer den bringa klarhet i rättigheten för individen hos domstolarna, då än idag råder olika åsikter om huruvida svenska lagar kommer före Europakonventionen, en rättighet som har grundlagsfäste visar på att rättigheten är absolut och bör hanteras med status och beaktas. Dock återstår det att se hur det kommer att tillämpas i praktiken och om förändringen röstar igenom efter det nästkommande valet.

7 Slutsats

Trots att RF 2 kap. innehåller grundläggande fri- och rättigheter, är de idag inte tillräckligt uttömmande för att täcka problemet med mål som pågår under en längre tid än vad de bör enligt Europakonventionens mänskliga fri- och rättigheter. Sedan 1952 har Sverige som stat varit bunden av konventionen men det var inte förrän 1995 som den blev inkorporerad i svensk lag och därmed tillgänglig för allmänheten att åberopa. Trots att rättigheterna fanns på europainivå kunde de inte åberopas av medborgarna efter ratificeringen, jag tror att situationen gav staten en indirekt makt att handla efter deras eget intresse, vilket inte låg i att lägga resurser på snabbare rättegångstider.

Regeringen ansåg inget behov av att inkorporera EMRK och tilldela den grundlagsstatus, för det skulle vara en dubbelreglering på några områden, samtidigt kan jag tycka att en del rättigheter föll bort på den motiveringen, vilket är bakgrund till dagens rättsläge med omfattande praxis på fall där individer har yrkat på ersättning på grund av kränkning av deras rättigheter som stadgas i EMRK, en lag som inte är lika högt prioriterad som våra grundlagar vilket kan ligga till grund för de kränkningar som har skett.

Samtidigt som att lagen inkorporerades som en "vanlig" lag infördes en paragraf i RF som enligt regeringen i propositionen till inkorporeringen skulle ge EMRK högre rättsstatus samt skydda innehållet i EMRK, bestämmelsen i RF innebär ett hinder mot stiftande av lagar och föreskrifter som står i direkt strid med innehållet i EMRK. Problematiken som jag ser är att den bestämmelsen inte fungerar som något skydd och är inte aktuell i det här fallet då det är fråga om handlande i strid med EMRK, inte föreskrifter eller liknande som står i strid med innehållet. Med detta som bakgrund hade rättsläget idag sett klarare ut om EMRK hade fått grundlagsstatus redan då diskussionen uppkom.

Som resultat av åsidosättande av rätten till rättvis rättegång inom skälig tid finns idag konsekvenser på olika samhällsnivåer. Idag ifrågasätts rättssäkerheten av medborgarna, mot bakgrund av konventionsbrotten som Sverige begår. Medborgarna tappar förtroendet på rättsstaten och rättssystemet, vilket enligt mig kan leda till att lagarna inte kommer att ha lika stor inverkan och förtroende för individerna. För att staten och domstolarna ska kunna behålla en hög status måste även de följa lagarna utan undantag. Individerna förlorar ekonomiskt på situationen, i form av inkomstbortfall och förlorade arbeten i väntan på dom. Sist men inte minst har problematiken en ekonomisk konsekvens på statlig nivå där flera miljoner ges ut årligen som kompensation för kränkning av artikel 6.1 EMRK, där en kostnad uppkommer utan någon egentlig läkning för summan förändrar inte förseningen som redan har skett, då skadeståndsanspråk behandlas efter att slutdom har kommit, med andra ord i efter hand.

Enligt artikel 13 EMRK måste brottet läkas, därmed finns det ett antal alternativ lagstadgade och även några som har uppkommit genom praxis. I avsnitt 6 ovan är strukturen tydlig som visar på de olika alternativ som har varit aktuella fram till ett nytt alternativ har uppkommit, vilket har resulterat i att det första alternativet mer eller mindre bortfallit från rättssystemet. Då rättsläget försämras ganska snabbt och det sker en snabb utveckling på området är det inte alltid aktuellt att tillämpa en läkningsform som användes för ett antal år sedan. Därmed har alternativ även uppkommit genom praxis som idag fungerar som ett slags komplement till de bestämmelser som finns i lagen.

Jag anser inte något av de kompensationsalternativen fungerar som en läkning för brottet i dagsläget. Idag har läget utvecklats att det inte längre räcker med att avvisa eller

ogilla åtal, vilket enligt min mening inte kan vara tanken med artikel 6.1 EMRK, inte heller förmildrande vid straffmätning eller skadeståndsmöjlighet kan anses vara läkning, utan mer som kompensation för något som redan har skett. Brottet förändras inte genom att den "utsatta" får en klumpsumma i efterhand för att ha fått sina rättigheter kränkta av staten.

Det bästa som kan göras åt problemet är att arbeta i förebyggande syfte så problematiken minskar och till slut i framtiden kanske till och med upphör att existera. Lagen om förtursförklaring i domstol är en åtgärd som syftar till att minska antalet brott, vilket leder till en förbättring av situationen. Men jag anser inte att förtur i domstol ensamt kan stå som lösning på ett problem som har funnits sedan länge, trots att mål som har tagit oskäligt lång tid att handlägga kan förtursförklaras innebär det en försening i kösystemet, vilket leder till att målet som annars skulle behandlas skjuts upp och så vidare.

Däremot kan lagen fylla en bra funktion som komplement till det nya förslaget om "En reformerad grundlag", som väntas träda ikraft 2011 om den röstas igenom för andra gången efter riksdagsvalet i år. Reformeringen är tänkt att bland mycket annat innebära ett tillägg i RF 2 kap. som stadgar rätten till rättvis rättegång och inom skälig tid. Tillägget skulle vara ett förtydligande för domstolarna om rättighetens vikt och betydelse, därmed skulle all förvirring om vilken rättsstatus EMRK har jämfört med andra rättigheter som redan stadgas i RF. Tillägget innebär ingen dubbelreglering då RF idag saknar en likadan lagformulering.

Det nya förslaget anser jag vara en bra åtgärd för problemet som siktar på en långsiktig och långvarig förbättring av situationen. I och med förslagets ikraftträdande är det möjligt att rättssäkerheten får tillbaka sin status och staten som en välfungerande organ, då inga tydliga och grundläggande inskränkningar inte kommer att ske i framtiden, samtidigt som att staten får en del besparingar genom att inte behöva stå till svars för konventionsbrott och därmed bli skadeståndsskyldigt gentemot dess medborgare. Inga fler åtgärder behöver vidtas, i alla fall inte i samma utsträckning. I och med detta får Sverige förtroendet som en demokratisk rättsstat tillbaka från resten av Europa, genom att kritik mot åsidosättande av artikel 6.1 EMRK inte kommer att erhållas på grund av reformeringen. "En reformerad grundlag" behövs i dagsläget som en aktiv åtgärd för att ge medborgarna de grundläggande rättigheter som stadgas i EMRK, i form av rätten till rättegång inom skälig tid.

Referenslista

Lag

Lag 1974:152 *Regeringsformen*

Lag 1994:1219 *Europakonvention om mänskliga fri- och rättigheter.*

Lag 2009:1058 *Om förtursförklaring i domstol*

Offentligt tryck

Prop. 1973:90 *Kungl. Maj: t s proposition med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m.m.*

Prop. 1993/94:117 *Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor.*

Prop. 2008/09:213 *Förtursförklaring i domstol*

Prop. 2009/10:80 *En reformerad grundlag*

SOU 1993:40, del a och b *Inkorporering av Europakonventionen Delbetänkande av Fri- och rättighetskommittén.*

SOU 2008:16 *Förtursförklaring i domstol*

SOU 2008:125 *En reformerad grundlag*

Rättsfall från europadomstolen

Mål Georgiadis mot Grekland, dom 29 maj 1997

Mål Frydlender mot Frankrike, dom 27.6.2000

Mål Beck mot Norge, dom 26 juni 2001

Mål Hutchion Reid mot Förenade konungariket, dom 20 februari 2003

Mål Lemoine mot Frankrike, dom 29 april 2003

Mål Nastos mot Grekland, dom 30 mars 2006

Svenska rättsfall

NJA 2003 s 414

NJA 2003 s. 217

NJA 2005 s. 462

Referenslista

Mål B 205-94, dom 12 januari 2001

Mål B 937-92, dom 22 april 1999

Mål nr T 17442-00, dom 8 mars 2002

Mål T 4625-08, dom 3 december 2009

Mål T 8266-05, dom 10 oktober 2008

RH 2000:96, dom 4 december 2000

Övrig skrift

En reformerad grundlag, Justitiedepartementet, Pressmeddelande, 17 december 2008, nedl. 2010-04-16

<http://www.regeringen.se/sb/d/11216/a/117747>

Ask Beatrice, *Tron på rättsväsendet ska stärkas*, debattartikel, Svenska Dagbladet, publ. 2009-05-6, nedl. 2010-04-10

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/7629/a/125825>

Höglund Jan, *Domstolarna kan ge miljonskadestånd*, publ. 2009-05-27 Göteborgsposten, nedl. 2010-04-17

<http://www.gp.se/nyheter/goteborg/1.106665-domstolskoerna-kan-ge-miljonskadestand?m=print>

Wolodarski Peter, *Är detta en rättsstat?*, Dagens Nyheter nätupplaga, publ 2009-08-02, nedl. 2010-04-17

<http://www.dn.se/ledare/signerat/ar-detta-en-rattsstat-1.922933>

Munck Johan, *Skattetillägg och Europakonventionen*, Tidskrift för Sveriges domarekår 2000, s. 1-9.

Lundkvist Peter, *Europakonventionens krav på rättegång inom skälig tid – betydelse för åtalsfrågan*, Juridisk Tidskrift Årgång 13 februari 2001, nr. 3, s. 696-706

Crafoord Clarence, *Justitiekansler Lambratz missköter viktig uppgift*, Dagens Nyheter, publ. 2008-05-21, nedl. 2010-04-19

<http://www.dn.se/debatt/justitiekansler-lambertz-misskoter-viktig-uppgift-1.655867>

Fem punkter för säkerheten, Dagens Nyheter, publ. 2009-09-24, nedl. 2010-4-15

<http://www.dn.se/ledare/huvudledare/fem-punkter-for-sakerheten-1.959>

Europa domstolen om mänskliga rättigheter, från 01-11-1998 till 01-11-2008, nedl. 10-05-2010

http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3F2BBA18-AC1F-496A-A23B-4F460191671C/0/Tableau_de_violations_2008_ENG.pdf

Referenslista

Doktrin

Centrum för rättvisa, *Oskäligen väntetider i domstolarna*, rapport, den 12 februari 2010

Danelius Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2007

Justitieombudsmannen, ämbetsberättelse, september 2008

Linderfalk Ulf, *Folkrätten i ett nötskal*, Studentlitteratur, Lund, 2006

Warnling – Nerep Wiweka, *Statsrättens grunder*, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2007

Bilaga 1

Violation by Article and by Country

From 01.11.1998 to 01.11.2008

2/2

1998-2008	Total number of judgments	Violation by Article																Other Articles of the Convention								
		Judgments finding a violation	Judgments finding no violation	Friendly settlements / out of judgments	Other judgments**	Right to life - deprivation of life	Lack of effective investigation	Inhuman or degrading treatment	Prohibition of torture	Lack of effective investigation	Right to liberty and security	Prohibition of slavery / forced labour	Right to a fair trial	No punishment without law	Freedom of thought, conscience and religion	Freedom of expression	Freedom of assembly and association	Right to marry	Prohibition of discrimination	Protection of property	Right to education	Right to free elections	Right not to be tried or punished twice			
Total	Total	Total	Total	Total	2	2	3	3	3	4	5	6	6	7	8	9	10	11	12	13	14	P1-1	P1-2	P1-3	P7-4	
Moldova	127	118	1	2	6			4	21	7	38	71	5	6	2	13	2	17	60						8	
Monaco	0																									
Montenegro	0																									
Netherlands	71	41	13	12	5		3	1	7		7	7	5	11	3			1	2							
Norway	19	15	4									8	2	1	4								1			
Poland	601	520	36	40	5		1	2	1		193	33	293	57	9	1	18	2	13						2	
Portugal	151	93	2	54	2						2	10	60	3	7			1	1	14						
Romania	425	379	11	21	14			1	9	12	23	225	44	1	21	6	2	4	9	241		1			7	
Russia	579	544	19	11	5	47	49	15	96	16	138	363	73	21	2	10	6	87	1	302	1	2	1	43		
San Marino	11	8		2	1							7	2		1						1					
Serbia	20	20									3	6	10	4	2			9	5							
Slovakia	162	135	5	20	2	1					15	11	105	7	5			13	1	4						
Slovenia	219	210	6	3			1	2	1		2	1	205	1				195								
Spain	39	28	9	1	1				1		2	13	6	1	3	1									1	
Sweden	42	18	6	18		1		1			1	6	9	1	1	1	2		4							
Switzerland	44	36	6	2			1				8	10	4	8	6											
"the former Yugoslav Republic of Macedonia"	42	38	2	2					4			7	26					4	3							
Turkey	1857	1605	34	203	15	63	114	19	142	43	329	513	240	4	43	1	166	26	176	2	446	3	5	27		
Ukraine	449	443	3	2	1	1	2	1	19	6	10	313	89	11	3	3	1	94		221		2			3	
United Kingdom	289	185	40	60	4	1	12		7		42	64	19	37		2	2	3	23	30	2		3		1	
Sub Total		7856	404	978	165	128	198	43	378	114	1	1136	2440	3313	14	453	21	306	70	3	940	95	1704	5	36	4
Total				9398*																						

* Five judgments concern two Countries : Turkey & Denmark, Moldova & Russia, Georgia & Russia, Romania & Hungary and Romania & United Kingdom

**Other judgments: just satisfaction, revision judgments, preliminary objections and lack of jurisdiction

Figur1: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3F2BBA18-AC1F-496A-A23B-4F460191671C/0/Tableau_de_violations_2008_ENG.pdf